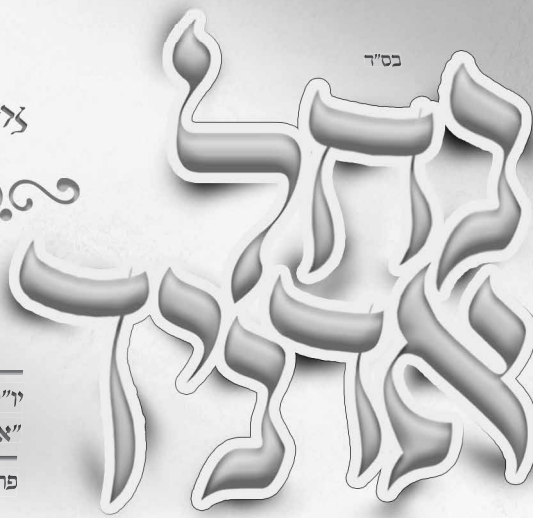

יו"ל ע"י התאחדות האברכים
"אדנים לתורה" דחסידי זוטשקא
פר' אחו"ק תשפ"ה • גליון ד"ש

נחל קדומים

מעין נובע במשנת כ"ק מרן רבנו"ק ז"ע

יכול כמוני

מרגלא בפומי' דכ"ק רבינו הנור דוד זיע"א דברות קודש של הרה"ק מרוזין זיע"א, לבאר דברי המדרש "קדושים תהיו" יכול כמוני, ת"ל "כי קדוש אני" קדושתו למעלה מקדושתכם, ודברי המדרש תמיהים איך שייך הווא אמינא, הלא כול' קמי' לא חשיב. וביאר דהנה הקב"ה אומר לישראל קדושים תהיו, היינו יכול כל אחד ואחד מכם להיות קדוש כמוני, ובאיזה אופן, תלמוד לומר כי קדוש אני, היינו למוד עצמן לומר כי קדוש אני, וממילא כשתאמר על עצמן כי קדוש אתה תהא נזהר לשמור עצמן מכל דבר רע לבל יתמעט קדושתן, ועוד זאת, קדושתו למעלה מקדושתכם, היינו הקדושה שלי למעלה יבוא לי ע"י קדושתכם והכונה שאם ישראל קדושים המה מוסיפים כח וגבורה למעלה. ע"כ דברות קדשו.

וכשחזר רבינו על זה הי בבחינת מתוכו נפח בהרעיון טללי תחי' על כל אחד ואחד להאמין עד כמה חביבה עבודתו של יהודי למעלה. וכלשון קדשו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זיע"א: "זה כלל גדול שצריך כל אדם להיות לו אמונה גדולה לזה, שמה שעושה מצווה הן בלימוד והן בתפלה או שאר מצוות, צריך לאמונה גדולה שבזה המצווה או הלימוד או התפלה מתעורר תענוג גדול למעלה בעולמות העליונים, ועושה בזה המצווה נחת רוח ותענוג גדול להקב"ה ושכינתו. וזה צריך לכוון בכל מצוה שעושה, ולכן צריך לעשותה בשמחה גדולה, ואז נקרא בן נחמד להקב"ה. ולא יאמר איך אפשר שאני אדם השפל אגרום תענוגים כביכול למעלה, על זה נאמר (משלי ט"ו) "ונרגן מפריד אלוף". ובכל המצוות יחשוב שיהיה בו תענוג גדול לעילא, שיביא כל הדברים לעולם התענוג, ואך א"כ יאמר האדם בלבו שהוא גדול מאוד ויביא אותו לגדלות, לזה אמר "רבבה כצמח השדה וגו' ואת ערום וערי", כי מי נתן לך הכח הזה אני אני הוא. וזה כלל גדול שצריך האדם לעורר מלמטה ההתלהבות דהיינו התענוג שלו כדי שיבוא לעולם התענוג". עד כאן לשונו הק'.

זה לשון קדשו בלהב אש בספר הק' יושר דברי אמת: "ואתה אהובי אל יפתון יצרך כי לפי זה לא מצאנו ידיו ורגליו, ואנו נמשלים לבהמות ומה עבודתו נחשבה כשאינה אפילו כנקודה קטנה מזה הדרך, אהובי אחי באמת הדבר כן, אבל האדם צריך להיות חכם מאוד בכל הדברים נגד יצרו ולשקול הכל בפלס המשקל. כי הלא באמת האדם צריך לעבוד השי"ת בשני העיניים כמו שאי אפשר לעבוד בגדלות ח"ו, כי תועבת ה' כל גבה לב" (משלי ט"ו ה'), כן אי אפשר לעבוד בשפלות כנווד כי זה יהיה התרשלות ורפיין ידים מעבודתו ית', ויאמר היצר הרע מה בזה אם תתפלל או אם תכוון הכל הבל, הוא הלא הוא בלתי יראה ואהבה ולא פרכת לעילא (תקוני זוהר תיקון י' כ"ה ע"ב), ולמה לך לדחוק את עצמן לאמור בלי מחשבות זרות, וכדומה בשאר דברים, רק אינו כן כי המעט מן האדם הוא חשוב לפני השי"ת, כשהיה

בתימנות לכבוד השי"ת ופועל דבר גדול למעלה". עד כאן לשון קדשו.

ובסה"ק לקוטים יקרים מובא מהרה"ק המגיד ממעזריטש ג"כ בזה הלשון (או קנ"ה): "כי זה כלל גדול דבר המאוס בעיני אדם נופל למטה, וג"כ באדם כשאדם מבזה את עצמו, ונחלט בלבו שאין תפילתו ולימודו חשוב לכלום, ואינו נחשב בעיני עבודתו שהוא עובד, אדם כזה נופל ממדריגתו למדריגה פחותה וגורעה ובשביל זה הולך אח"כ כמו בלי דעת וחסר שכל בעבודתו ית', ונמשל כבהמה נדמה. ורמז לזה "נבזה בעיניו נמאס", רצונו לומר כשנבזה בעיניו עבודתו שהוא עובד, אז בעצמו הוא נמאס. ובשביל זה כמה חסידים וצדיקים לפעמים מתפארים בעצמם הוא מטעם זה כשרואים את עצמם שאין להם התלהבות כ"כ בעבודת השם יתברך ונפלו ממדריגתם, מתפארים בעצמם בפני ב"א ומחמת זה באת להם אהבת ה' ויראת ה' יותר גדול". עד כאן לשון קדשו.

וזה לשון הזהר הק' זפאָה חוֹלְקִיהוּן דִּי שְׂרָאָל, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְשַׁבֵּחַ בְּתִשְׁבְּחָתֵיהּ בְּגוּנָא דְּלִיעֵלָא, דְּכְתִיב (ישעיה מ"ט) שְׂרָאָל אֲשֶׁר בָּרַךְ אֶתְפָּאָר [אֲשֶׁר חִלְקָם שֶׁל שְׂרָאָל שֶׁהַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁבֵּחַ בְּתִשְׁבְּחָתָם כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה, שֶׁכְּתוּב: שְׂרָאָל אֲשֶׁר בָּרַךְ אֶתְפָּאָר].

ובסה"ק לקוטי מוהר"ן (תניינא תורה ס"ו) מבאר שזה תכלית הפאר שמפארים את הצדיק של ידי כך יוכל להשיג תפארת קדושת ישראל. וזה לשון קדשו (התורה שאמר אחר הסתלקות הרה"ק מברדיטשוב זיע"א) "כי יש צדיק, שהוא היפי והפאר והחן של כל העולם כלו, בבחינת (בראשית ל"ט): "ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה", בחינת (תהלים מ"ח): "יפה נוף משוש כל הארץ" (עין זוהר וינס ר"ה) כי זה הצדיק האמתי שהוא בחינת יוסף, הוא ההדור והיפי של כל העולם, וכשזה היפי והפאר נתגלה בעולם, דהינו כשזה הצדיק, שהוא היפי של כל העולם, נתפרסם ונתגדל בעולם, אזי נפתחין העינים של העולם שכל מי שנכלל בזה החן האמת של זה הצדיק, שהוא החן והיפי של העולם, דהינו שמתקרב אליו ונכלל בו, נפתחין עיניו ויכול לראות, והעקר להסתכל על עצמו, שעל ידי שמתקרב לצדיק אמת, שהוא בחינת (משלי י'): "צדיק יסוד עולם", בחינת יסוד הפשוט, שממנו נמשכין כל הארבעה יסודות, בבחינת (בראשית א'): "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים", נהר יוצא מעדן זה בחינת: "צדיק יסוד עולם", שהוא בחינת יסוד הפשוט, אשר "משם יפרד והיה לארבעה ראשים" – הינו בחינת הארבעה יסודות, שנמשכין מן הצדיק כנ"ל וכשמתקרב אליו, על ידי זה ראויו לו להסתכל בעצמו על כל המדות, ע"כ לשון קדשו.

ומסופר שפעם נדברו שני חסידים והפליג אחד בגדלות רבו שכשרבו עושה פעולה אזי עושה רעש גדול בשמי מעל, ענהו חבירו, ואצלנו למדנו כשכל יהודי אפי' קל שבקלים עושה דבר אחד ולו הקטן ביותר למען שמו ית', הרי הוא מנענע את כל העולמות.

חזקי הנחל

פלאות התורה מאוצרותיו של הגה"ר ר' זרח רונטל שליט"א

"בהיותך בן שלשים ושלש תדענו" ביאור כוונת דברי האבן עזרא על השעיר לעזאזל

מובא באבן עזרא בפרשתינו (ויקרא טו, ח) עה"פ "ונתן אהרן על שני השעירים גרלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל" וזה לשונו: "ואם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת עזאזל תדע סודו וסוד שמו בי יש לו חברים במקרא ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז בהיותך בן שלשים ושלש תדענו".

עזאזל מורכב משני מילים

ולפענח את צפונות דברי החכמה של האבן עזרא נחלקו בזה הראשונים לפי הדעת זקנים מבצלי התוספות הכי פירושו: כשתגיע למילה בתורה הק' גל-עד שעולה בגימטריא ל"ג תמצא דומה לו למילה עזאזל. שכמו שאותה תיבה גל-עד מתחלקת לשנים, כך הכא נמי תחלק האי תיבה עזאזל לשנים עז-אזל, ששעיר המשתלח היה צריך ללכת לעז לצוק ההר שהוא עז. והולך מתרגמין אזל. וע"פ ההדר זקנים מבצלי התוס' וכן החזקוני על התורה יש במשמעות המילה עז – מקום קשה שאינו ראוי לזרע, שהלשון ארץ גזירה שהיא משונה מסתם שאר ארצות. כמו משמעות הפסוק בישעי' (גג, ח) "כי נגזר מארץ החיים" שהכונה שהוא מקום מופרש ומובדל מאדם. שאם ישא את השעיר אל ארץ הראויה לזרע שוב לא תצמיח. עכ"ה.

ולכן החזקוני מפרש ארץ גזירה שהיא ארץ שאינה ראויה להצמיח ולזרעה מפני שנתנו על השעיר את כל עוונות בני ישראל וזה יגרום שיתקלקל אותו המקום שהשעיר מגיע לשם. לכן צוותה התורה לשלוח את השעיר למקום שאינו ראוי לזרע כדי לא לקלקל אדמה שראויה לעיבוד ולצמיחה.

שוחד לס"מ שלא יקטרן על ישראל

והרמב"ן כותב על זה: "הנה רבי אברהם נאמן רוח מכסה דבר אבל אני הרכיל מגלה סוד... שאם נספור שלשים ושלש פסוקים מהמילה עזאזל תגיע לפסוק לקמן (ט, י) "ולא יזבחו עוד את זבחיכם לשעירים אשר הם זונים אחריהם" שאסור לנו להקריב קרבן לשעירים ולעבודה זרה, אבל מהמילה עוד משמע שיש בחינה שכן נראה שזובחים אז לס"א ר"ל. שאמרו בבראשית רבה (סו, ה) "ונשא השעיר עליו" (שם כב) זה עשו שנאמר בבראשית (כו, יא) "הן עשו אחי איש שעיר" "את כל עונותם" עונות תם העונות של כלל ישראל בני יעקב אבינו הנקרא תם. שנאמר "ויעקב איש תם" (שם כה סו). ואיתא בפרקי דרבי אליעזר הגדול (פרק מו) לפיכך היו נותנים לו לסמאל' שוחד ביום הכפורים שלא לבטל את קרבנם שנאמר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל וגורלו של הקב"ה לקרבן עולה. וגורלו של עזאזל שעיר החטאת. וכל עונותיהם של ישראל עליו שנאמר ונשא השעיר עליו.

וכשרואה סמאל' שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים אומר לפני הקב"ה רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים מה מלאכי השרת יחפי רגל כך הן ישראל יחפי רגל ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתיה כך ישראל אין המשך בעמוד ב' <<<

”שפוך אף על ראש השעיר החי”

חברים ולהרגיש בצער חבירו, ולכן ביום שמישיגים בחי' זו להרגיש בצער חבירו נפטרים מן העונש החמור.

והנה עשוי הוא קליפה המגדל לשלום כי עשוי בגמט' שלום, ואיתא במדרש עה"פ (תהלים ק"ב) "רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלי" זה עשוי, וכתב (מלאכי א' ב) "הלא אח עשוי ליעקב וגו' ואוהב את יעקב ואת עשוי שונאי וגו'", כי אף ששני השעירים נראים דומים זה לזה הרי הם מנגדים גמורים וזהו כוחו של הס' למרמות בציד ורמי' כאילו הרע שווה לטוב.

ובספח"ק היכל הברכה לזקה"ק מקאמרא זי"ע (דף רצח) הביא בשם הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע דלעזאל ר"ת א"ת ז'ה ל'עומת ז'ה ע'שה אלוקים, והיינו כי השעיר לעזאל הי' דומה במראה ובקומה לשעיר שהי' לד' והוא לאמיתו של דבר הפכו הגמור של השעיר לד' אלא שדומה לו, ובספח"ק אור יצחק (פ' תולדות) שרמז בדברי הכתוב "הלא אח עשוי ליעקב ואוהב את יעקב ואת עשוי שונאי, שכל השלימות של יעקב הוא מצד שעשוי נמצא לצדו "ולאום מלאום יאמץ" ואינו לומד ממעשיו הרעים, רק אדרבא הוא לוקח מן האהבה של עשוי והופך אותו לאהבת ד' וכמ"ש "ואהבת את ד' אלוקיך בכל לבבך" ודרשי' (ברכות נ"ד) "בשני יצריך ביצר הטוב וביצר הרע", והראי' לכן שכשתפסו אנשי כנסת הגדולה את היצר הרע לא הי' חדותא דשמעתא כי מהחמדה של היצר גופא לקחו חשק לתורה"ק, עש"ב.

והנה עשוי הי' איש שדה, ולפ"ד הרה"ק מראשפיץ זי"ע דשדה מרמז לחקל קדישין כל זה הי' בשקך כי באמת הי' איש מדבר ואשר שציד בפיו לרמות כאילו הוא שייך לצד הקדושה, וכאשר נתברך יעקב בברכות הקדושות נעשה הביור בין יעקב לעשוי כי עשוי נצטוו לצאת אל השדה לעשות מטעמים לאביו, אבל לאמיתו של דבר הביא מן בחינת המדבר "לצדו" (בראשית כ"ז) בגימט' מן הגול כמ"ש בעה"ט, ויעקב אבינו הביא שני גדיי עיזים ואת עורות גדיי העיזים הלבשה רבקה על ידיו ועל חלקת צואריו והיו ידי יעקב שעירות כדי עשוי ואז דייקא נתברך יעקב, ונתגלה שגם אם כלפי חוץ נראים שני הגדיים שונים במראה ובקומה הרי זהו לד' זהו לעזאל, כי כל צידו של עשוי הוא בשקך וברמי' והוא אינו שייך כלל אל השדה אלא אל המדבר ולכן לשם הוא נדחה.

וענין זה מתגלה ביום ל"ג בעומר שהוא זמן תיקון מדת הוד שבהוד ובו מתגלה שלאמיתו של דבר כל ישראל חברים באחדות גמורה, וכל הפירוד אינו מפנימיות לבבם אלא מצד הס' המסמא עינים לאמר שיש מצוה לרדוף איש פלוני או מטעמים שונים ומשונים, וכאשר מבהיק האור של הוד שבהוד מתגלה שכל ישראל הם קומה אחד מן הגדול שבגדולים עד הפחות שבפחותים, וכפי שמתגלה במירון במקום ובזמן שמאיר שם בחי' יוה"כ בתוך המערה ובחי' שמחת תורה בחצר המערה ושם מתלבן אדם החטא ומתכפרים עוונותם של ישראל, ויש יתרון ביום זה שאפילו עניינים של בין אדם לחבירו נעשים מתוקנים ביום זה ע"י שכל נפשות ישראל מתאחדים בראז דאחד.

ויש להעמיס כן בפיוטו של האבן עזרא צמאה נפשי (ל"ב שב"ק), "הבדיל ניני תם חוקים להורות אשר יעשה אותם האדם וחי", שאע"פ שאח יעקב לעשוי מ"מ השי"ת מבדיל "ניני תם" שהם חלק ד' אשר כל אותם נפשם לקיים רצון השי"ת, "חוקים להורות" שמקבלים על עצמם לעשות רצונו ית"ש בלי שום חשבונות, "אשר יעשה אותם האדם וחי" שע"י וכלו להקשר בשם וחי" השייך לתיבת "בשדך" ולבטל השקף של עשוי שגולת השדה שהוא מקום זריעה לבני א-ל חי, ועשוי שייך באמת למדבר שממה מקום נחש ועקרב. ומסיימים הפיוט "הלא חלקך מראש" היינו "חלק ד' עמו יעקב חבל נחלתו" (דברים ל"ב ט), "חלקך דמו דרוש" שלחיים נשפך דמו כמים כי לא חטא באמת כי שרו של עשוי צבע העבירה שתהא נראית כמצוה, וכל חטאי יעקב אינם מפנימיות לבו ח"ו כי הוא איש חלק ורק בחיצוניות ידיו וצווארו נדבק מעור השעיר, ולכן "שפוך אף על ראש השעיר החי" שיקחו על ראשו את כל עוונות איש תם אל מדבר שממה, וגם שם אינו מגיע אל חצי ההר עד שנעשה אברים אברים כי נתברר שכל מציאות החטא אין בו שום ממשות.

והשעיר אשר עליו הגורל לעזאל יעמד חי לפני ד' וגו', הרשב"ם כתב דלפי פשוטו מצותו לשלחו חי אל העיזים אשר במדבר כמו שמצאנו בציפורי מצורע ושלח את הציפור החי' על פני השדה לטהרו מטומאתו, אף כאן לטהר את ישראל מעוונותם משלחו אל המדבר אל מקום מרעה הבהמות. והאבן עזרא הביא דעת המפרש כי שילוח השעיר טעמו כשילוח הציפור על פני השדה, ודחה את פירושו, כי עפ"י קבלת חז"ל אע"פ שמשלחו במדבר ודוף אחריו עד שעלה לצוק ודחפו משם, ומכל מקום אינו בגדר קרבן, וכתב "ואם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מילת עזאל תדע סודו וסוד שמו כי יש לו חברים במקרא, ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז בהיותך בן שלשים ושלש תדענו", עכ"ל.

והרמב"ן ז"ל כתב עליו ח"ל "והנה רבי אברהם נאמן רוח מנסה דבר ואני הרכיל מגלה סודו שכבר גלו אותו רז"ל במקומות רבים וכו', אמרו בבראשית רבה (ס"ה ט) "ונשא השעיר עליו" זה עשוי שנאמר (בראשית כ"ז י"א) "הן עשו אחי איש שעיר", "את כל עוונותם" עוונות תם שנאמר "ויעקב איש תם" עכ"ל, וביאר הרמב"ן שציוה השי"ת ליתן שוחד לס"מ שהוא שרו של עשוי לפי שביה"כ הוא מלמד זכות על ישראל שדומים למלאכי השרת, והמדבר הוא מקום אשר שעירים ירקדו שם והוא מקום שרו של עשוי אשר אומתו נקרא שעיר, וז"ש האבן עזרא שתדע סודו כשתגיע לפסוק "ולא יזבחו עוד זבחיםם לשעירים" שהוא פסוק ל"ג מפסוק זה, עכ"ל.

ובדעת זקנים מבעלי התוס' ביאר כונת האבן עזרא, שכשם שתיבת גל עד ג"ל בגמט' שלשים ושלש כמו כן תיבת עזאל מורכבת מתיבות עז אזל כלומר שהולך לצוק ההר שהוא עז ואזל לשון הליכה, עכ"ל.

ובכלי יקר כתב ח"ל "נראים הדברים שב' שעירים אלו דומים ממש לשני גדיי עיזים שעשה יעקב ליצחק, ועשה את האחד מטעמים כאשר אהב החומר וזה חלקו של ס"מ שניתן לו שוחד כדי שיקבל יעקב הברכות על חלקו מצד הגדי שעשה פסח לד', כדאיתא במדרש (פרקי דר"א לב) כי בו ביום א' של פסח הי' וכו', וכן סמכם המדרש (בראשית ובה ס"ה ט"ו) האומר "גדיי עיזים טובים" (בראשית כ"ז ט"ו) טובים לך שעל ידיהם תקבל הברכות וטובים לבניך שעל ידיהם מתכפרים ביה"כ" (עכ"ל). וכתב עוד הכלי יקר דמה שנשא השעיר עוונותיו של יעקב איש תם לפי שיעקב מצדו תמים עד ד', ושרו של עשוי גורם להם לחטוא ברוב מזימותיו ולכן ראוי לטעון עליו כל עוונותיו של תם, עכ"ל.

וזקה"ק בנחל יצחק כתב דזהו מה שארז"ל דלעיתיד לבוא יתן הקב"ה את כל עוונות בני" על ראשו של שרו של אדם, לפי שהוא רימה את ישראל והחטיא אותם באופן שלא יכלו לעמוד נגדו, ובכל יוה"כ הי' בחי' מעין זה כאשר הי' הכהן נותן את עוונות בני ישראל על ראש השעיר החי, וזהו שארז"ל שלא הי' מגיע השעיר לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים והרמז בזה שהחטאים אין בהם שום ממשות לפי שלא חטאו ישראל מפנימיות לבם רק בסיבת היצר הרמאי הגדול, ואז הי' מתלבן השני המאודם ומתכפרים עוונותיהם של ישראל, עכ"ל.

ונראה לומר בדרך אפשה, דשמעתי מיהודי יקר שאמר סברא מדוע הי' הציפור משתלחת על פני השדה לחופשי והשעיר החי הי' משתלח למיתתו, כי הציפור אע"פ שהיא מרמזת למי שחטא בפספוט קל וגרם נזק לחבירו, מ"מ היא טובלת ונחלתה בדם הציפור השחוטת, היינו שנותן אל לבו להצטער בצער חבירו שניזוק על ידו לכן היא משולחת על פני השדה לחופשי, אבל השעיר החי שאינו נותן אל לבו במה שחבירו נחשט לכן דינו להדחות מראש הצוק.

ועפ"י זה נוכל בס"ד לרמז בדברי האבן עזרא, שאכן הוקשה לו מאי שנא בין הציפור לבין השעיר ודוחה דעת רשב"ם שגם השעיר משולח אל חבירו השעירים ואמר כשתהי' בן ל"ג תשיג סוד זה, דהנה תלמידי רבי עקיבא נפטרו בין פסח לעצרת על שלא נהגו כבוד זה בזה וביום ל"ג בעומר פסקו מלמות, ואיתא בספח"ק שיום ל"ג בעומר שהוא כנגד הוד שבהוד מסוגל להשיג ענין התבטלות אל

בהם אכילה ושתיה ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין להם קפיצה כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים. שענין השעיר לעזאל הוא שוחד לשטן ביום הכיפורים עד שהשטן בעצמו בא להעיד בפני הקב"ה יש לך עם אחד בארץ מלאכי השרת שבשמים והקב"ה שומע עדותן של ישראל מהקטגור ומכפר על כולם. והרמב"ן מאריך שם לבאר שלכן לוקחים שם שני שעירים שווים ומטילי גולות להראות שהכל מאת ה' שאילו הכהן הגדול היה מחליט מה לעזאל היה נראה שהוא המקריב קרבן לעזאל שזה אסור כמבואר בפסוק ולא יזבחו וכו' וכדי להראות שכל מה שעושה זהו רק עפ"י ה' לכן היה חייב להטיל גולות. ובאמת אין השעיר לעזאל בגדר קרבן לסטרא אחרא ח"ו.

וכמו שהרבינו בחיי (טו, פ) מוסיף על דברי רב רבו הרמב"ן שאתם שני השעירים האלה היו מתנה להקב"ה ומעמידן לפניו שנאמר "והעמיד אותם לפני השם" לבאר כי שניהם היה נותן במתנה להקב"ה ואין כוונת התורה להקריב חלילה לעזאל כי אם להקב"ה לבדו ענין שכתוב (שמות י"ט) "זוהב לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו", ואילו נתכוון לאמצעים אין עבודתו מקובלת ואין זבח מרצוה. אלא שהוא זבח רשעים תועבה (משלי כ"ז כ"ז) ועתה שהיה השעיר משתלח על פי הגורל פירושו שהשי"ת נותן השעיר ההוא לעזאל ומאיתו הוא בא אליו ולא מאתנו.

והנה לפי ההקדמה הנ"ל מתפרש גם הענין של מספר השלשים ושלש שהרמז נמצא גם בפרק השלשים ושלש שבתורתנו הקדושה, ששם מדובר על נתינת השוחד של יעקב לעשוי. שיעקב אמר לעשוי ולקחת מנחתי מידי קח נא את ברכתי אשר הובאת לך וכו' ויפצרו בו ויקח.

אחר עזאל יכול יעקב ליסע סוכותה

ובספר ישן קובץ דרושים בשם אחד הרבנים שמפענח חידת האבן עזרא איתא כך: שאותיות עזאל הם אחר האותיות סוכות שלפני האות ע' באה האות ס'. לפני האות ז' באה האות ו', לפני האות ל' באה האות כ', לפני האות א' באה האות ת', וכשנחברם יחד תצא המלה סוכות האותיות עזאל הם אחרי האותיות סוכות. ומה שכתב כי יש לו חברים במקרא היינו כיון שיש אם למקרא, וקוראים סוכות בכתב מלא באות ו'. ומה שכתב בהיותך בן שלשים ושלש תדענו היינו כשתגיע לפרק שלשים ושלש בבראשית פרשת וישלח פרק ל"ג פסוקים ט"ז י"ז שבו נאמר "וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכתה ע"כ קרא שם המקום סכות" וכן הפענוח של החידה חבר של המלה עזאל הוא סוכות. וכוונת הדברים שהשעיר לעזאל הוא השוחד לשטן לשרו של עשו ואכ"כ יעקב נסע לסוכות לחוג את חג שמחתנו לאחר שנתכפרו עוונותינו ביום הכפורים.

עזאל קאי על כלעם וקליפת החמץ

והאמרי שאול מבאר ש'בן שלשים ושלש' זה בלעם שמת בהיותו בן שלשים ושלש כדאיתא בסנהדרין ק, ומבאר שהאותיות שלאחר האותיות 'עזאל' הם בשני צורות כפשוטו: פ-ח-ב-ג-מ, ועל פי המילוי אחרי האות ע' אותיות המילוי הם ין, אחרי האות ז' אותיות המילוי הם ין, אחרי האות א' אותיות המילוי הם לף, ואחרי האות ל' אותיות המילוי הם מד. ואותיות המילוי האחרונים ביחד עם האותיות המאוחזות כפשוטו פ-ח-ב-ג-מ, הגמטריא שלהם יחד יוצא "בלעם בן בעור".

והחתם סופר מבאר שהאותיות שלאחר האותיות עזאל הם פחבחה, שזה בגימטריא חמץ, שע"י השעיר לעזאל מבערים החמץ הוא היצר הרע כליל. אך לדבריו לא מובן פשר מלות החידה בהיותך בן שלשים ושלש תדענו. ואפשר שמרמז בזה על יום ל"ג בעומר שעד אז הוי שייך לאורות הפסח הוא השלמת עבודת ביצור החמץ ותיקון המדות ולכן דוקא אז בהיותך בן שלשים ושלש תדענו.

הרה"ג ר' יהושע לאנגויער שליט"א

לנסוע לקבר לאחר עשר שנים

מי שלא היה בקבר הוריו עשר שנים ומעלה, האם מותר לו ללכת לקבריהם, או שמא לאחר שכבר לא היה שם עשר שנים, יותר אסור לו ללכת, ומה העצה כשכן רוצה ללכת, ומה הדין במי שלא היה במירון בקברו של רשב"י למעלה מעשר שנים, האם מותר לו ללכת לנסוע למירון בל"ג בעומר?

תשובה לשאלה משבוע שעבר

השאלה בקצרה: אדם שהפריש מעשר כספים, ונגנבו ממנו, האם צריך להפריש פעם נוספת, או שיצא בזה ידי חובה בהפרשה:

תשובה: בפתחי תשובה (י"ד סימן רמט סק"א) הביא את דברי ארבעה טורי אבן (סימן ו) שאם הפריש מעשר כספים ולא השתמש בהם לצרכו ונאבדו, אינו חייב באחריות, יע"ש. ובדרך אמונה (מתנות עניים פ"ה ה"א בבאור ההלכה) ביאר את טעמו, שזה דומה למפריש מעשר מפירות שיוצא בהפרשה בלבד, וגם אם נאבדו פטור להפריש פעם נוספת, כך גם במעשר כספים, יוצאין בהפרשה בלבד.

וביותר מזה כתב בתשב"ץ (ח"ב סימן קלא) על אדם שנדר שיתן מעשר מרווחיו, ולא קיים נדרו, ובזבז את כל הרווחים שפטור לשלם, שכיון שאמר כל מה שארויח אתן ממנו מעשר, וא"כ בכל עשר פרוטות שהרויח היה בהן להקדיש פרוטה אחת, והוא לא נתנה אלא אכלה, וכיון שאכלה פטור לשלם, לפי שזה ממון שאין לו תובעין. ובכל ממון שאין לו תובעין בין במתנות כהונה בין במתנות עניים אם הזיק פטור כמבואר בחולין (דף קל ע"ב), ואם כן זה האיש שאכל מה שחייב לתת לעניים מפני נדרו פטור לשלם, אלא שאם הוא עשיר משלם במדת חסידות ואם הוא עני פטור הוא אפילו במדת חסידות. [ויעיין בקצרה ח"ב סימן ריב סק"ו] שחולק כי אדם שנדר ליתן מעשר ממה שירויח, אין צריך לתת דוקא אותן מעות, רק ליתן לפי חשבון חלק מעשרה לעניים, וא"כ אתני מצותו עליו ומחויב ליתן לעניים כפי ערך שהרויח].

מאידך בחתם סופר (חולין דף קלא ע"א) כתב, מעשר כספים שנוהגים להפריש מרויח נכסיו, אי אכלן או הזיקו אפילו ליתניהו בעיניה חייב לשלם, ואף שהמזיק מתנות כהונה או עניים פטור משום שהם מעות שאין לו תובעין, אינו דומה כי מתנות כהונה כיון שהפריש נפטור, ואם כן מה שאכל אכל, אבל מה שהפריש מרויח נכסיו לאו אהנוו זוזי דוקא חל חיוב מעשה, אלא עשירית ריוח נכסיו, ואי לא יתן היום יתן למחר וליומא אחרא, ואי לא הני זוזי יתן אחרים תחתיהם, א"כ לעולם הוה בעיניהו. [לומר אף שהפריש מעשה, אין המצוה נגמרת בהפרשה, אלא בשעת הנתינה, ואם עדיין לא נתן אין זה כמו שאר מעשרות, שאי אפשר להפריש פעם שניה, אבל מעשר כספים כל זמן שהרווחים נמצאים עדיין אפשר להפריש פעם נוספת. בביאור המחלוקת יעוין בדרך אמונה (ש)].

אולם בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן קלט) כתב, שברור שפטור לשלם, ומן החת"ס לא ראה את דברי התשב"ץ דפשיטא ליה דגם באוכל מעשר כספים דיליה פטור מלשלם, וכל שכן כשהפריש כבר, פשיטא ליה דפטור מלשלם, וכיון דהחת"ס לא הביא דברי התשב"ץ הקודמים ועוד דהחת"ס כתב זה בחידושי, והתשב"ץ כתבו בתשובה הלכה למעשה, הכא קיי"ל.

ובספר מעשר כספים (עמוד רלט) כתב בשם מן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שדברי החת"ס והתשב"ץ אינם סותרים, ויתכן שגם מודה לדברי ארבעה טורי אבן, וביאור דבריו, כי החת"ס מיירי כשהזיק או אכל את המעשר כספים, שאז חייב לשלם מדין מזיק, וכל הפטור במזיק מתנות עניים משום ממון שאין לו תובעין, זה רק כשהמעות כבר אינם בעין, אבל פשוט שאם הם עדיין בעין שחייב להחזירם, ועל זה כתב החת"ס שבמעשר כספים כל זמן שהרווחים נמצאים, המעשר נקרא בעין, ואם הוא אכלם או הזיקם צריך לשלם, אבל יתכן שגם הוא סובר שאם הפריש את המעשר, ולא הרויח מהכסף שאכלן או הזיקם, אלא אחר גנב, שפטור לשלם כיון שיצא כבר בהפרשת המעות ואינו חייב באחריותו, ואף שעדיין יכול לתקן, מכל מקום למה צריך לתקן דבר שהוא לא הזיק ולא אכל.

ולמעשה דעת רוב הפוסקים שהמפריש מעשר כספים, ונגנבו או שאבדו, אינו חייב להפריש מעשר כספים פעם שניה, ויתכן שגם החת"ס מודה בזה.

"תורתו מגן לנו"

הלכות והליכות במשנת התנא האלוני רשב"י (א)

(רמ"א שלי"ו). וכ"ז בימות הקיץ אבל בימות החורף שהאדמה שבעה מגשמים יש להקל (שו"ת הר צבי קל"ה).

פסיק רישא ע"י הרבה פעולות: העושה הרבה פעולות ביחד, ועל כל פעולה אין פס"ר שתיעשה המלאכה, אבל בידח כל הפעולות וודאי שתיעשה המלאכה, כגון ההולך בגינה ויש בה עשבים גדולים, ועל כל פסיעה אין פס"ר שיתלש, אך בסוף ההליכה וודאי שתיעקר העשבים. או ההולך בנר על ראשו, (מנהג שהיה נהוג בשמחת יעיון רע"א תרס"ט) ועל כל פסיעה אין פס"ר שתכבה, אך אחר כל ההליכה וודאי שתיכבה. או המסלסל פאותיו לתקן, ועל כל סלסול אין פס"ר שיתלש שער, אבל בסופו של כל הסלסול וודאי שתיעקר, נחלקו הפוסקים (שו"ת בתי כהונה ופ"ה), ולהלכה י"א להקל (שש"ס) וי"א להחמיר (חוט שני), [עצה טובה קמ"ל: שבמשך השבוע יסלסל ויראה אח"ז האם יש שערות על אצבעו].

ספק פסיק רישא: המתארח בצימר במירון וכיו"ב, ובשבת נסתפק האם כיבה בעה"ב את אור החשמל של המקרה. יש מתיירין לפתוח, דהוי "ספק פס"ר לשעבר" (הטו"ר והעתיקו בה"ל צידדן כ"ע פ"פ המגב"ו), ויש מפפקין בזה (שוענה"ר קו"א רע"ז סק"א). ונכון לפתוח המקרה בשינוי (בתפוס וכו"ב).

הליכות דרשב"י

אמר ר"ש לתלמידיו בניי שנו מדותי שמדותי תרומות מתרומות מידותיו של ר"ע (גיטין ס"ו). הבה נתבונן מעט בהליכותיו של התנא האלוני רשב"י, ונלמד קצת מדרכיו ככל אשר תכלי היריעה.

התמדת התורה: את ההגדרה של "תורתו אומנתו" מצינו בש"ס ופוסקים (שבת י"א, שו"ע אור"ח סק"א, הלכות ת"ת שו"ע פ"ה), כדוגמת רשב"י וחביריו, היינו לא רק שלמדו כל היום אלא זה היה כאומנות אצלם, והיינו שכל אומן עוסק בכו"כ ענינים מלבד מעשה האומנות, ואעפ"כ נקרא ע"ש אומנות שלו, דזה עיקר חיותו ושעשועו, ובה מונח כל ישותו. וזה הגדירו חז"ל על רשב"י, שמפני כך פטור מתפילה. ואף שלהלכה נפסק שרק רשב"י וחביריו, מ"מ נוכל ללמוד התמדה מהי.

יגיעת התורה: איתא בגמ' (שבת לג) במעשה שנטמן בביהמ"מ, דכל יומא הוה מייתי להו דביתיהו ריפתא וכוזא דמיא ע"כ, לקיים מאמר המשנה (אבות ג, ד) כן היא דרכה של תורה פת במלח ומים במשורה (שהרי כוזא כלי חרס קטן). וכן במערה לא נעשה הנס אלא בחורבין ולא באכילת תפוגקים, כמו"כ למדו תורה במסירות נפש בחד חול עד צווארם עד שהעלה גופם חלודה (ירושלמי שביעית פ"ט).

שינון וחזרה: מסופר במדרש (קהלת י'): "מעשה באחד מתלמידיו של רשב"י ששכח תלמודו. הלך בבכי לבית הקברות לבקש רחמים, וכשהיה בוכה הרבה נראה לו [רשב"י] בחלום, ואמר לו "כשתשלך בי שלושה צורות, אני בא אליך". הלך אותו תלמיד אצל פותר חלומות וסיפר לו המעשה. אמר לו חזור על פרקן שלוש פעמים והוא בא אליך. ועשה כן. וכן היתה לו". [שלא שכח שוב].

בכל דרכיך דעה: במדרש רבה (ויקרא כ"ח) מסופר על חנוניא בן חכנאי ורשב"י שהלכו ללמוד תורה אצל ר"ע בבני ברק, ושהו שם י"ג שנה, רשב"י היה משלח וידע מה בגו ביתיה, ר"ח לא הוי שלח וידע וכו', ע"כ. חזינו אף שרשב"י פסק דמלאכתך נעשית ע"י אחרים וזה דרך הראוי שלא ישים האדם לב לצורכי גופו, מ"מ כל זה היה מעניניו האישיים אבל היה מתעניין בצרכי ביתו "וידע מה בגו ביתיה". תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו ימליץ טוב בעדינו

"אמר ר' יוחנן משום רשב"י כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר" (בבבא מצ"א). לכבוד יומא דהילולא של התנא האלוני רשב"י נלמד קצת ממשנתו, כמובא בליקוטי תורה מהאריז"ל: "ראוי הוא שיומא דהילולא יאמרו בבי מדרשא מהנהו מילי מעלייתא דקאמרו ועי"ז ידובבו שפתותיהם להמליץ טוב על המזכירים לפני שוכן מרומים" עכ"ל.

דיבור בשבת

רשב"י הוה ליה אימא סבתא דהוה מישתעיא סגיא (מדרת הרבה), אמר לה, אימא, שבתא היא, שתקוה. (תוס' שבת ק"א) וכן נפסק בשו"ע (ש"ז ס"א) "ודבר דבר, שלא יהא דבורך של שבת כדבורך בחול". אמר ר' חנינא מדוחק התירו לשאול שלום בשבת [ואף שגם בחול אסור בדברים בטלים ועובר בעשה (יומא יט) זה רק בדברים של קלות ראש ויעוין עוד פמ"ג (ש"ז מ"ז סק"א)].

בלשה"ק: כתב הבה"ט (אבות) "והנשמר מלדבר כי אם בלשה"ק תע"ב וקדוש יאמר לו, ואנשי מעשה נזהרים ביותר מזה שלא לדבר בשבת אפי' דברים הכרחיים כי אם בלשון קודש ונראה שטעמם הוא למגור מילתא כדי שלא יבוא לשיחה בטלה" (מ"ב שם סק"ה).

דיבור אסור: יש אופנים שמעיקר הדין מותר לדבר ויש אופנים שאסור וכדלהלן (1) כל דבר שאסור לעשות בשבת אסור לומר שיעשה זאת למחר. לא מיבעי' דיבור שמועיל למלאכה כגון שמבקש מחבירו לבוא במוצ"ש לתקן לו דבר מה, אלא אפי' הדיבור אינו מועיל למלאכה האסורה אסור. ולכן אסור לומר בעוה"ש"ת בשבוע הבעל"ט אני הולך לקנות דירה.

(2) אך מ"מ מעיקר הדין מותר לומר "אני נוסע בשבוע הבעל"ט למירון", דנסיעה אינו בהכרח איסור, דאפשר לנסוע ברכב שגוי נוסע ממילא לצורך עצמו (ורק בזמן חז"ל נדסיעה על החמור וכיו"ב ריש איסור השתמשות בבהמה בכל אופן אף ע"י גוי, לכן אסור), ועוד דיכול לנסוע באופניים, ואף מעבר הים יכול לנסוע ע"י ספינה באופן המותר. (הגרש"א שו"ע), מ"מ יש שהחמירו בזה כיון שאין הדרך בכך והוי כאומר בפירוש. [ויש ששינו הלשון לומר "אני הולך למירון"].

(3) נחלקו הפוסקים האם מותר לומר "אכתוב ס"ת" שזה מלאכה אסורה אבל זה מצווה. ומסיק המ"ב דנכון לכתחילה להחמיר כשאין לו צורך (מ"ב ש"ז סק"א). לכן באופן שילד אינו מתנהג כראוי יש לדון אם ראו לומר "אכתוב צעטיל למלמד" אם אפשר באופן אחר. וכמו"כ יש להקפיד ולא לומר "אקנה כרטיס למירון", אף אם נאמר דהוי צורכי מצוה.

דבר שאינו מתכוין, פסיק רישא

נחלקו ר"י ור"ש בכמה מקומות בש"ס (וסתם ר"ש הוא רשב"י), כשאדם עושה פעולה ואינו מתכוין למלאכה, ואינו וודאי שתיעשה המלאכה, ר"י אסור ורשב"י מתייבא אף באופן שזה פסיק רישא - שוודאי תעשה המלאכה, אף רשב"י מודה לאסור. ונכתוב כמה הלכות היוצא מכלל זה וכדלהלן.

(1) מותר לילך ע"ג דשא בין לחים ובין יבשים, כיון שאין מתכוין לתלוש. אבל אם העשבים גדולים יזהר שלא יורץ עליהם דהוי פסיק רישא שיתלש. ואפשר דאפי' לילך במהרה אסור (מ"ב שו"ע סק"ה). וכמו"כ אסור לנסוע באופניים (של תלת אופן שמונת מ"מ אסור) ע"ג עשבים, דהוי פסיק רישא.

(2) טוב להחמיר שלא לאכול בגינות אם ישתמש שם במים, דיש חשש שיפלו מים על הדשא, ואף שאינו מתכוין מ"מ פס"ר דא"א שלא יועיל לגדלם

